

Delta i debatten,
skriv til oss!

Send ditt innlegg til
debatt@nationen.no.
Innlegg kan også sendes pr. post til

Nationen, Postboks 9390 Grønland, 0135
Oslo. Mer konvolutt «debatt». Innlegg
som sendes elektronisk blir prioritert.

Kronikk: Max 5000 tegn med mellomrom.
Leserinlegg: Max 2500 tegn med mel-
lomrom. Kun bestilte kronikker honoreres.

Redaksjonen forbeholder seg retten til
å redigere og forkorte innsendt stoff
og til å publisere det elektronisk.

KRONIKK

Fjellbeite: Beitetrykket fra sau varierer sterkt i fjellområdene. Overbeite er blitt en konfliktsaker i Setesdal Vesthei og flere andre steder. FOTO: SCANPIX

Beitekonfliktene i fjellet

Beitetrykket av sau varierer dramatisk mellom beitelag, men konfliktene er ikke alltid knyttet til beitetrykk. Overbeiting er dokumentert i det omstridte Setesdal Vesthei, men konflikter vedvarer også i Halne beitelag på Hardangervidda tross lavt beitetrykk.

Setesdal Vesthei er ikke som andre fjellområder, og det er heller ikke saueholdet. Snaut 30000 sau kjøres årlig inn fra Jæren, Ryfylke og enkelte andre områder til fjellbeiter i de magre områdene i Setesdal Vesthei. Kulturen rundt sauedriften går tilbake til 1800-tallet, og konfliktene er like gamle. Driftkulturen sitter sterkt i Jærbonden. Driften og fjellivet er åpenbart en viktig grunn til å fortsette med sauehold – også utover det økonomiske.

Man kan vanskelig unngå å bli fascinert av Jærbonden – utrolig effektiv og driftig. Her er lite sutring – og mye hardt arbeid. Men sauetallet er unektelig høyt. For høyt vil mange si, særlig om de en sommerdag kjører Sule-skardveien – der opphopningen av sau vel er større enn noe annet sted i Fjell-Norge. Gjennom våre eksperimenter kan vi fastslå at dette har et innslag av klassisk overbeiting: dekning av beiteplanten smyle er redusert og forekomsten av den ikke beitebare planten finnskjepp synker raskere om vi fjerner sauen.

Det har siden år 2000 vært en generell nedgang i dekningsgraden av «ugresset» finnskjepp – både innenfor og utenfor utehegnningene i studiet vårt. Først etter seks år kunne vi måle en noe raskere nedgang i områder der det ikke beiter sau. Tilstanden i

beitet viser altså tegn til forbedring i Setesdal Vesthei, og dette går raskere der sauen ikke beiter. Det er imidlertid klart at sauetallet i heiene er lavere i dag som en følge av skrapesyke på 1990-tallet. Dette er en sannsynlig årsak til nedgang i finnskjepp også der det fortsatt beiter sau.

Med bare ti hegn mot sau – kan vi ikke fastslå hvor sterk grad av overbeiting det er, og hvor store områder som er rammet. Men at næringen bør forholde seg til problemstillingen, synes klart. Prosjektet søkte kontakt med Jæren smalelag for å se på mulige løsninger for å få ned sauetallet på en «fredelig måte».

Vi fikk et meget godt og profesjonelt samarbeid med Jæren smalelag ved daværende leder og nåværende sekretær Jostein Seldal og andre. Vi tok turen til Jæren for bedre å forstå deres fulle driftssyklus. For en utenforstående var det vanskelig å skjønne at ikke sauen bare kunne flyttes til beitelag i skogsområdene i Setesdal, der gjengroing pga. redusert beite er et problem. Imidlertid er det både sosiale hindre, og større sjanse for tap til gaupe. En slik løsning vil ikke føre fram. Turen på Jæren lærte oss følgende: Ved redusert antall sau i fjellet vil flere sau bli holdt igjen på Jæren om sommeren.

En typisk Jærbonde sender 1/3-2/3 av sauen til fjells. Resten går på de spesielle kulturbeitemarkene på Jæren, som er en slags mellomting mellom innmark og utmark. Det er i utgangspunktet utmark, men de gjødsles med redskaper som sprer opptil 50 meter, og områdene nærmer seg derfor innmark. Færre sau i fjellet betyr mer sau på disse kulturbeitemarkene på Jæren,

og dermed problemer som økt gjødsling og større fare for sykdom på sau og andre helseproblemer. Det er ikke uproblematisk for en næring som forsøker å opprettholde en produksjon som både økonomisk og økologisk skal være bærekraftig.

Statskog som eier de større områdene i Setesdal Vesthei, har satt som krav i sine kontrakter at beitetrykket foreslått i Rekdal og Angeloff sin undersøkelser legges til grunn. Jæren smalelag har utvist profesjonalitet, og forholdt seg til disse tallene gjennom reduksjoner i beitetrykket. Vi har dermed fått en mer aktiv forvaltning av sauen i disse områdene. Vi vet fortsatt ikke om disse reduksjonene er nok til å hindre overbeiting, men den generelle nedgangen i finnskjepp er lovende for næringen.

Lavt beitetrykk av sau er imidlertid ingen sikker medisin mot konflikter. Vi har fått presentert alle mulige argumenter for og mot sauehold i heiene. Det går på alt fra at sauen ikke er lokal, at det ikke er mulig å få satt seg ned pga. sauemøkk, at sauen utnytter kraftføret for dårlig, osv. På den andre siden får vi høre at sauen alltid har vært her, og at alt prat om for mye sau bare er tull.

Vi har ikke opplevd at alle medlemmer av Jæren smalelag er like profesjonelle som ledelsen, uten at vi skal nevne navn. Det er i hvert fall klart at ikke alle i Setesdal liker vår forskning. Sommeren 2010 ble to av våre eksperimentelle felter påtatt. I det ene feltet er fastruter i uthegning og beita kontroll så sterkt skadet at de ikke lenger kan brukes for å gi oss svar på langtidseffekter av sauebeite. Saken er politianmeldt.

Halne på Hardangervidda har vært et omstridt beitelag. Det har vært vanskelig for brukerne å få fornyet kontrakter pga. konflikter med grunneierinteresser som tenker mer på rypejakt. Forskerne Rekdal og Angeloff fra Skog og landskap antyder 2400–2900 sau som tilrådd dyretall. Per 2007 beitet det 634 sau i Halne! Dagens antall sau er altså langt under et måltall som angir et relativt moderat beitetrykk.

Økologiske effekter av sau på rype blir brukt som argument mot sauen. Vi vet imidlertid at selv 80 sau per kvadratkilometer i Hol, Buskerud ga høyere hekketethet av rype, sannsynligvis pga. bedre tilgang på insekter i hekkeperioden. Moderat sauebeiting har mest sannsynlig en positiv effekt på rypa. I hvert fall gjelder det på kort sikt – så lenge ikke vier og kjerr blir borte pga. for høyt beitetrykk. I Finnmark beiter tamreinen så hardt at det går ut over rypa enkelte steder.

Fra sidelinjen er det mulig å spørre seg om ikke dette dreier seg mer om jaktopplevelse enn økologi? Det må som grunneier være lov å si at man ikke ønsker sau i et område, fordi jaktopplevelsen forringes. Særlig jakt med hund vanskeligjøres av sau. Sauen i fjellet vokser uansett ikke så seint på sesongen. Man bør vekk fra vikarierende argumenter. Kanskje kan man da enklere også komme fram til kompromisser, for eksempel med mer effektiv sanking før jaktstart?

Atle Myrsterud
Professor ved CEES, Biologisk institutt, Universitetet i Oslo
Gunnar Austrheim
Seniorforsker ved NTNU Vitenskapsmuseet

ENERGI

Odfjell og strømforsyningen

Lørdag skriver Nationen om Johan Fredrik Odfjells finansiering av Bevar Hardanger AS.

Odfjell gjentar der sin omtrentlige holdning til sikker strømforsyning. Odfjell sier han ikke vil spekulere i hvorfor det ble søkt konsesjon for kraftlinja mellom Sima og Samnanger, men sier likevel at det verste som kan skje en olje- og energiminister er «at Bergen blir uten strøm en periode. Da får de kjeft, og det vil de ikke ha».

Jeg kan forsikre Odfjell og Nationens lesere om at det ikke er frykten for kjeft som styrer energipolitikken i Norge. Olje- og energiministeren er derimot oppriktig bekymret for at folk kan miste strømmen sin midtvinters, noe vi var nære ved sist vinter. Som ansvarlig statsråd kan Terje Riis-Johansen ikke ta lett på at dette kan skje, selv om det har gått bra hittil. Han kan heller ikke, som Odfjell, slå seg til ro med at «det trolig vil gå bra». At Odfjell imidlertid erkjenner at faren for strømbrydd har vært til stede er et framskritt i saken.

Når det gjelder valg av utbyggingsløsning for denne kraftlinjen, arbeider fire uavhengige utvalg nå med en ytterligere vurdering av sjøkabelalternativet.

Per Rune Henriksen (Ap)
Statssekretær
i Olje- og energidepartementet

KLIMA

Tragikomisk forlik

Tiden er i ferd med å renne ut for verdens klima. I denne situasjonen er det uvirkelig å se hvordan norske politikere småkrangler om uviktige detaljer i et klimaforlik som uansett inneholder latterlig lave målsettinger. Hvis resten av verden skal kutte like lite i egne utslipp som Stortingets klimaforlik legger opp til, vil vi aldri kunne unngå en klimakatastrofe. Det er vi ungdom som må betale prisen for den totale styringssviken regjeringen viser i dag.

Knut F Qvigstad
Leder i Grønn Ungdom